

MIRCEA MĂRAN

**Cultura (a)română din Serbia în context european,
de Virginia Popović și Ivana Janjić,
Editura Gutenberg Univers, Arad, 2015, 153 p.**

Printre numeroasele monografii și studii dedicate vieții cultural-literare și spirituale a românilor din Serbia, volumul intitulat „Cultura și literatura (a)română din Serbia în context european” aduce un moment nou: pentru prima dată sunt în același loc prezentate mai aprofundat două comunități românești (sau românofone) care aparent nu au prea multe tangențe, în afară de rădăcinile lingvistice comune. Este vorba despre românii din Banatul sârbesc, o comunitate care prin identitatea sa națională și confesională, prin tradiția istorică și prin limbă se poate considera, pe bună dreptate, drept o parte componentă a corpului etnic românesc, și de aromânii din sudul Serbiei, comunitate pe cale de dispariție prin limbă și identitate, care până în prezent nu a reprezentat subiectul unui număr prea mare de investigații și studii științifice, comparativ cu alte minorități naționale și etnice din Serbia.

Autoarea primei părți a acestui volum, dedicată culturii și literaturii românilor din Banatul sârbesc (Provincia Autonomă Voivodina), este dr. Virginia Popovici, conferențiar universitar la Departamentul de Limba și Literatura Română a Facultății de Filosofie din Novi Sad. Virginia Popović a fost și până în prezent preocupată, în cercetările sale, de literatura în limba română din Voivodina, fiind autoarea unui număr însemnat de monografii și articole publicate prin revistele științifice din Serbia și România. Prin contribuțiile sale originale și deosebit de valoroase aduse elucidării unor momente mai puțin cunoscute din trecutul și prezentul acestei literaturi minoritare, Virginia Popović și-a primit locul binemeritat în elita academică a românilor din Voivodina, devenind în momentul de față poate cel mai apreciat și cel mai valoros critic literar preocupat de literatura scrisă în limba română de pe teritoriul Voivodinei și, mai larg, al Serbiei.

Cealaltă autoare este Ivana Janjić, asistent universitar la aceeași facultate, o tânără care promite și care deja are în biobibliografia sa mai multe realizări deosebite din domeniul lingvisticii, antropologiei și istoriei literare. Cercetările efectuate pe teren de Ivana Janjić în părțile de sud ale Serbiei reprezintă o importantă contribuție la cunoașterea populației de origine valahă/aromână din această zonă, puțin cunoscută până în prezent, găsită de decenii, poate și de secole în șir în poziția de *minoritate ascunsă*, ferită de ochii oamenilor de știință și cultură.

Prima parte a volumului aduce o serie de informații, comentarii și aprecieri referitoare la dezvoltarea literaturii și a publicisticii în limba română în partea Banatului istoric care începând cu anul 1918 a intrat în cadrul statului iugoslav și care azi se găsește în Republica Serbia. Din pleiada de personalități care au marcat o epocă de glorie a literaturii și culturii românești de pe acest spațiu, sunt evidențiate numele marilor intelectuali ai secolului al XIX-lea Paul Iorgovici, Constantin Diaconovici Loga și Nicolae Tincu Velia, fiind totodată redată și cele mai importante realizări în domeniul publicisticii – primele publicații în limba română apărute în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, cât și viața și opera unor scriitori din această perioadă. Perioada interbelică este prezentată ca o răscruce, având în vedere chiar împărțirea Banatului și trecerea părților sale vestice în cadrul statului iugoslav. O perioadă relativ scurtă, care a durat doar ceva mai bine de două decenii, a fost caracterizată prin străduințele intelectualității române din Banatul sârbesc ca prin cultură, publicistică

și literatură să-și păstreze identitatea națională, ceea ce, putem constata, au și reușit în mare măsură. Astfel au fost create condiții ca în perioada postbelică, în anii instaurării orânduirii comuniste în Iugoslavia, cultura românească din Banat să supraviețuiască, adaptându-se noilor condiții social-politice și economice prezente în țară în aceste decenii. Cu lux de amănunte sunt prezentate contribuțiile săptămânalului *Libertatea* și a revistei *Lumina* la crearea unui nou climat în cultura, literatura și publicistica în limba română din Voivodina, provincie autonomă în cadrul Republicii Serbia în care se găsește partea Banatului care după 1918 a fost încadrată în statul iugoslav. Noua mișcare literară care a apărut în anii postbelici a adus pe scena cultural-literară o pleiadă de nume noi, de poeți și prozatori, care vor scrie în deceniile următoare și până în zilele noastre cu litere de aur istoria literaturii în limba română din Voivodina.

Autoarea părții a doua a volumului reușește să atragă atenția cititorilor printr-o serie de date inedite și deosebit de interesante referitoare la cultura, tradiția și folclorul populației de origine aromână din sudul Serbiei. Personalitățile provenind din rândul acestei populații au jucat un rol major în istoria politică, economică și culturală a Serbiei, contribuind din plin la dezvoltarea pe toate planurile a acestei societăți.

Impresia noastră este că autoarele au reușit să realizeze o carte valoroasă, plăcută și deosebit de interesantă, contribuind astfel, cu argumente științifice, la completarea imaginii despre cultura și spiritualitatea românilor și a aromânilor din Serbia.